

En gammel drabssag fra Søbysøgaard

Af *Hans Larsen* og *Aage Gottschalck Rasmussen*

Den 24. juni 1745 bortfæstede herren til Søbye Søgaard, hofmarchal Friederich von Holsten halvparten af en af sine Dømmestrupgårde til sin bondekarl, Hans Pedersen Nunnemand, der var barnefødt i Allested. Det drejede sig om den gård, som Hans Pedersen Banchemand hidtil havde haft i fæste og fortsat skulle bebo. Banchemanden er imidlertid nu blevet gammel og svagelig og har derfor ønsket Hans Pedersen Nunnemand ind i gården, en begæring, som godsejeren imødekommer, sikkert i egen velforstået interesse. For fæste af den halve gård betaler Hans Pedersen Nunnemand 100 rigsdaler, og når Banchemanden falder væk, skal han overtage dennes halvpart, også for 100 daler.

Hele gården var i hartkorn på 9 tdr., 1 skp. og 2 alb., altså af den normale størrelse for bøndergårde.

I fæstebrevet stk. 2 hedder det:

„I henseende Hans Pedersen Banchemand af goedheed for hannem haver oplat til ham sin halve gaaerds Part i Fæste og i alle maader under og vil Hans Pedersen Nunnemand vel, saa bør han og af erkien dtlighed at underkaste sig dend gamles goede Raad og villie, og ey understaa sig saa lenge dend gamle lever og kand forrestaa sine Sager at bruge i gaaerden nogen myndighed, uden dend gamles samtyche men yder meere Ære, Elske og ansee dend gamle som sin fader og som dend der baade vil og kand lære ham hvorleedis en fornuftig og Skichelig gaardmand bør føre sin Auling og heele Huusholding“.

De følgende stykker handler om Nunnemands forpligtelser i almindelighed. Den unge bondekarl havde nu fået foden inden for i en gård, og vi tør vel forestille os, at alting tegnede godt – så

godt, som det ellers kunne tegne sig for en fæstegårdmand på den tid med de betydelige byrder, der var ham pålagt. Den 6. juni 1746 blev Hans Pedersen Nunnemand gift med Sidsel Andersdatter, og året efter fik parret en dreng, som i dåben (2. søndag efter trinitatis) kom til at hedde Anders Hansen. Men samme efterår indtraf en tragisk og meningsløs hændelse under hoveriarbejdet på Søbysøgård. Mortensdag var der hov-udkørsel af gødning på herregården, og Hans Pedersen fra Dømmestrup og Lars eller Lauritz Rasmussen Landsoldat af Nørre Søby var blandt dem, som stod ved møddingen og slog på vognene, efterhånden som de kom kørende til. Der opstod et kort skænderi mellem de to mænd, og hvad skænderiet førte til fremgår af Vinding-Bjerge-Aasum herreders tingbog 1745–1753:

Løverdagen den 25de November 1747 fremstilledes Lars Rasmussen i retten, der betjentes af herredsfoged Hans Pedersen og på rådmand og herredsskriver Hornemanns vegne Rasmus From. Actor var prokurator Sr. Borring af Odense.

Arrestanten formanedes til at „udsige dend reene Sandhed, hvorledes omgangen og hands Intention har været ved det slag eller stød, som dend afdøde (altså Hans Pedersen) ved ham er tilføyet, saaleedes som hand med een god Samvittighed, for dend alvidende Guds Ansigt kand forsvare og vil være bekiendt“.

Lars Rasmussen forklarede nu, at både han og Hans Pedersen stod ved herregårdens mødding den 11. november. Afdødes dreng kom kørende med Dømmestrup-bondens vogn, men da han ikke ville køre møddingen så nær, at Lars kunne komme til at læsse på vognen, „skiød eller trykte“ arrestanten hestene nærmere op i møddingen.

Hans Pedersen, som så, hvad der skete, bebrejdede nu Lars Rasmussen, at han slog hans heste. Nørre Søby-bonden blev vred og sagde : „Din Skievbeenet Hund. Jeg har ikke slaget dine Bæster“, hvortil Hans Pedersen svarede: „Din sorte Hund, Luk Fut-

Bankegården, Dømmestrup, for en menneskealder siden. En del af gården er nedrevet, men stuehuset eksisterer endnu, nyrestaureret (Stenløsegyden nr. 10)

sen“. Arrestanten blev endnu mere „fortrydelig“, og med den møggreb, han havde i hånden, stødte han til afdøde „for at ville skyde ham fra sig“ og vælte ham over ende. Men – forklarede Lars Rasmussen videre – da han satte Hans Pedersen greben for livet, hævede denne sin arm, så at greben ramte i ansigtet og under det ene øje. Dømmestrup-bonden faldt om, men rejste sig selv op og satte sig på en sten. Der gik bud op til gården efter brændevin, og den sårede drak lidt deraf. Derefter blev han kørt hjem.

At Lars Rasmussen til fulde så alvoren i det, der var sket, og frygtede følgerne fremgår af, at han samme aften besøgte den syge, som var blevet forbundet af feltskæreren, og blev hos ham et par timer. Også om morgenen besøgte han Hans Pedersen, men denne var ikke i stand til at tale, og få timer efter døde han.

Forsvareren, prokurator Anders Hansen, anfører arrestantens „reene bekiendelse“, og et vidne, Niels Rasmussen fra Dømmestrup, afgiver sin beretning om, hvad han har set og hørt den skæbnesvangre Mortensdag.

Om skænderiet oplyses, at „arrestanten sagde til dend afdøde,

vil du komme hid, saa skal jeg søele dig i møget, saa der hverken skal blive reent eller tørt af dig, der til dend afdøede atter svarede, det er du icke Karl for“.

Vidnet så vel, at arrestanten gik hen til Hans Pedersen, „ungefehr een halv snees Skritt“, men kunne ikke se, hvordan stødet førtes. Da den sårede havde sat sig på stenen, sagde han, at nu må Vorherre „forsyne min Koene og mit lidet Barn, thi nu er det ude med mig“.

Endnu et par vidner afhørtes ved dette første retsmøde, men ingen af de tilstedeværende kunne sige noget sikkert om, hvordan Lars Rasmussen havde brugt sin greb mod Hans Pedersen, eller hvordan denne havde forholdt sig i det øjeblik, han ramtes.

Ved et nyt retsmøde otte dage senere kastedes imidlertid lys over dette dunkle punkt. Anne Marie Pedersdatter fra Dømmestrup havde som de andre hørt skænderiet og set, at arrestanten søgte hen til den afdøde med greben i hånden, men hun så ikke, at Hans Pedersen selv slog greben i vejret med sin arm – som hævdet af Lars Rasmussen – thi han stod og lagde begge sine hænder og arme på sin egen greb, og først da han var tumlet om, så vidnet, at han havde den ene arm oppe ved hovedet.

Et gennemgående træk i vidneudsagnene er det i øvrigt, at der aldrig tidligere har været iagttaget nogen uenighed mellem arrestanten og den dræbte. Ej heller har man hørt eller mærket, at Lars Rasmussen Landsoldat skulle være hengiven til slagsmål og deslige; han har tværtimod altid levet fredeligt og skikkelig.

Dommen faldt den 13. januar 1748. Retten er vel af den mening, at det ikke har været Lars Rasmussens hensigt at dræbe Hans Pedersen, men drabet kan ikke betragtes som ren vådegerning: som noget, „Et Menniske pur af Een hændelse Imod sin vidende og villie bebaar, u-forvarendes og u-paatenckt“. Drabet er sket „udi vred hue“, og det må kaldes forsætligt i betragtning af, at Lars Rasmussen i sin overilelse er søgt hen til Hans Pedersen for på den ene eller anden måde at anfælde, slå eller beskadige ham. Det

kendes for ret, at „arrestanten titbemelte Laurs Rasmussen, i saa maade, som for et Simpel Drab, bør at miste sit hoved for et Sværd, og at begraves i Christen Jord“.

En dødsdom skulle appelleres, og denne indstævnedes for Fynbo Landsting, men til skærpelse! Tinget stadfæstede dog underrettsdommen 28. februar 1748. Lars Rasmussen appellerede til Højesteret – dommen måtte heller ikke fuldbyrdes, før kongen havde bestemt, at den ikke lod sig formilde – men det fik sit forblivende med strafudmålingen. I Nørre Søby kirkebog Skærtorsdag 1749 er en Laurs Rasmussen anført som begravet. Mon ikke det er den ulykkelige landsoldat, som her fandt hvile i „Christen Jord“?

I Hans Pedersens slægt vedligeholdtes ikke en mundtlig overlevering om den sørgelige begivenhed. Enken giftede sig ret hurtigt igen; det var hun jo nødt til, når hun ville blive ved gården. „Mit lidet Barn“, drengen Anders, voksede op, og han nåede at være gift tre gange. Af børn fik han bl. a. Mads Andersen og Hans Andersen, som begge havde med den gudelige vækkelse på egnen at gøre. Især var Hans, der er omtalt i „Vækkelsernes Frembrud i Danmark I 2“, meget virksom. En søn af ham, som også hed Hans Andersen, udgav 1917 nogle erindringer, og han beskæftiger sig i disse ret grundigt med Dømmestrup og forholdet til Søbysøgaard, men har intet om sin oldefaders skæbne.

Der er en menneskelig forklaring på, at begivenheden gik i glemmebogen, „den tykkeste og bedste af alle bøger“ (Georg Brandes). Den var af en sådan gru, at den måtte fortrænges. To hjem havde en mørk eftermiddag ved en overilelse fået deres vilkår ændret, og at skænderier under hovarbejdet fik så dystre en udgang var trods alt sjældent.

Kilder:

Søbysøgaards fæsteprotokol nr. 1.

Vinding-Bjerger-Aasum herreders tingbog 1745–1753.

Fynbo landstings dombog 1746–1758.

Fynbo landstings justitsprotokol 1732–1749.